

УДК 378.014.5.016:796/799(477)
DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.1>

ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ПОЛІТИКОЮ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Базиляк Н. О. – кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
ORCID: 0000-0002-9475-1213

У статті досліджено процеси функціонування гуманітарної сфери, що повинні полягати насамперед, у становленні демократичних форм публічного врядування, утвердження пріоритету прав і свобод громадян. Для досягнення ефективності у державній гуманітарній політиці повинна бути сформована нова система надання освітніх послуг у гуманітарній сфері, що має базуватися на демократичних принципах, державницькій ідеології, конституційних засадах, а також на сучасному етапі активної участі соціуму в становленні громадянського суспільства.

Доведено, що науково-прикладні положення гуманітарної безпеки вирізняються синергетичним характером, який виникає на основі інтегративного підходу органів публічної влади та суспільних інституцій для забезпечення ефективної реалізації освітньої політики, що полягає у мобілізації духовних та організаційних ресурсів держави. Зазначені фактори при цьому розширюють комплексний вплив громадянського суспільства на систему надання освітніх послуг, що сприяє ефективності формування та реалізації державної гуманітарної політики.

З'ясовано, що проблематика публічного управління у сфері гуманітарної безпеки полягає в першу чергу у відсутності комплексно сформованого гуманітарного сектору національної безпеки, який уособлював би єдиний цілісний вектор. Формування сутності публічного управління у сучасному забезпеченні гуманітарної безпеки відбувається через поєднання сукупності таких сучасних підходів, як інтереси громадських об'єднань зокрема та громадянського суспільства в цілому щодо збереження і розвитку національних інтересів внаслідок застосування сучасних форм суспільно-владної взаємодії та соціального діалогу в реалізації державної гуманітарної політики України.

Вивчені питання щодо сутності державної гуманітарної політики та про шляхи вироблення спільних цінностей і смислів, що орієнтують на становлення громадянського суспільства визначає функціональне поле гуманітарної безпеки. Сучасні управлінські підходи до формування державної гуманітарної політики в контексті національної безпеки шляхом утвердження ролі громадянського суспільства повинні сприяти досягненню суспільної стабільності, підвищенню рівня соціальної солідарності, взаємоузгодженню державних та суспільних пріоритетів, досягненню згоди щодо основних проблем гуманітарного розвитку в забезпеченні національних інтересів.

Усвідомлено, що серед освітніх інституцій у переважній більшості існують і такі, діяльність яких безпосередньо спрямована на вирішення проблем забезпечення гуманітарної безпеки. На сучасному етапі в Україні актуалізується національна консолідація в цілому та відзначається вплив на відповідні процеси освітньої сфери. Для цього необхідне комплексне узагальнення сутності гуманітарної безпеки в контексті розгляду її з позицій та умов захищеності життєво важливих інтересів особи, громадянського суспільства і держави.

Запропоновано рекомендації, що публічний вплив із протидії загрозам національній безпеці має включати системне та діяльність аналітичного, прогностичного та організаційного характеру з орієнтацією на визначення стратегій управління освітньою політикою та ризиком для гуманітарних систем різного рівня при зовнішніх впливах. Державна гуманітарна політика має бути невіддільною від процесів взаємного узгодження повноважень і суспільної відповідальності у відносинах між органами публічної влади та громадянським суспільством щодо надання освітніх послуг.

Ключові слова: публічне управління, національні інтереси, державна гуманітарна політика, вплив, громадянське суспільство, гуманітарна безпека.

Bazyliak N. O. Humanitarian aspects of public management of educational policy in the context of national security for society at the present stage

The peculiarities of the functioning of the humanitarian sphere should consist, first of all, in the formation of democratic forms of public administration, the establishment of the priority of the rights and freedoms of citizens. In order to achieve efficiency in the state humanitarian policy, a new system of public administration in the humanitarian sphere should be formed, based on democratic principles, state ideology, constitutional principles, as well as active participation of society in the formation of civil society.

Scientific and applied provisions of humanitarian security are characterized by a synergetic nature, which arises from the integrative approach of public authorities and public institutions to ensure effective implementation of state humanitarian policy, which is to mobilize material, spiritual and organizational resources of the state. These factors expand the influence of civil society on the system of public administration, which contributes to the effectiveness of state humanitarian policy.

The problem of public administration in the field of humanitarian security is primarily in the absence of a comprehensively formed humanitarian sector of national security, which would represent a single integrated vector. The formulation of the essential content of public administration in ensuring humanitarian security is through a combination of such criteria as the interests of public associations in particular and civil society in general to preserve and develop national interests through modern forms of public interaction and social dialogue in the implementation of state humanitarian policy of Ukraine.

The question of the essence of the state humanitarian policy and the ways of developing common values and meanings that focus on the formation of civil society determines the functional field of humanitarian security. Management approaches to the formation of state humanitarian policy in the context of national security by strengthening the role of civil society should contribute to achieving social stability, increasing social solidarity, reconciling state and social priorities, reaching agreement on major humanitarian development issues in national interests.

Among the vast majority of civil society institutions, there are those whose activities are directly aimed at solving problems of humanitarian security. At the present stage in Ukraine the national consolidation as a whole is actualized and the influence on the corresponding processes of the humanitarian sphere is noted. This requires a comprehensive generalization of the concept of humanitarian security in the context of its consideration from the standpoint and conditions of protection of vital interests of the individual, society and the state.

Public influence on countering threats to national security should include systematic activities of analytical, predictive and organizational nature with a focus on defining strategies for managing national security and risk for humanitarian systems of different levels under external influences. State humanitarian policy must be inseparable from the processes of mutual delegation of powers and social responsibility in the relationship between public authorities and civil society.

Key words: public administration, national interests, state humanitarian policy, influence, civil society, humanitarian security.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сьогодні важливим є виявлення загроз, проектування системи та пошук шляхів забезпечення підтримки гуманітарної безпеки. Освіта є одним з основних способів формування гуманітарної безпеки держави, вона впливає на установки, цінності, знання та навички, необхідні для запобігання, боротьби з загрозами та усунення їх наслідків [12]. Також, не випадково сучасні проблеми гуманітарної безпеки тісно пов'язані з функціонуванням людини в суспільстві враховуючи гуманітарну безпеку як важливу освітню цінність. Освіта нерозривно пов'язана із системою гуманітарної безпеки, а найважливішою функцією будь-якої демократичної держави є забезпечення гуманітарної безпеки як інституту.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Вивчення практичного досвіду і теоретично-методичний аналіз літературних джерел засвідчило, що науку про національну безпеку спочатку можна визначити як дослідницьку дисципліну, що займається вивченням умов виживання та розвитку суспільства і на цій основі здійснювати проектування систем

безпеки з точки зору забезпечення визначеності цих умов [8]. Центральною проблемою в гуманітарній безпеці є сучасні системи безпеки, їх функціонування на різних організаційних рівнях, а саме глобальному, державному, місцевому, в яких беруть участь різноманітні служби та установи публічного управління.

Метою статті є обґрунтування гуманітарних аспектів публічного управління освітньою політикою в контексті дотримання національної безпеки для суспільства на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Гуманітарна безпека актуалізує важливість турботи органів державної влади про тривалість та покращення життя, відповідальність за його продовження. Сфера гуманітарної безпеки стосується загальнолюдських, гуманістичних цінностей, до яких належать свобода, відповідальність, гідність, суб'єктивність, гуманізм, плюралізм, розвиток, чесність, справедливість [10]. Важливими у вихованні та навчанні є також толерантність, повага до різних поглядів, протидія егоїзму та споживацьких настроїв стосовно суспільного життя.

У дослідженнях гуманітарної безпеки виділення цих параметрів є складною процедурою, це не можна робити стосовно явищ, які відбуваються в реальних умовах у сфері гуманітарної безпеки. Серед багатьох методів отримання інформації про загрози гуманітарній безпеці особливе місце займає аналіз документів, зазначене може бути основним або додатковим методом отримання інформації. Дуже важливою процедурою тут є вибір документів, які можуть бути використані як джерело первинної інформації, і чим більше документів, що підлягають перевірці, тим більший ступінь достовірності отриманої інформації щодо рівня гуманітарної безпеки [13].

Визнаючи важливість загального контексту методологічних трансформацій гуманітарної безпеки, варто спочатку повідомити про загальні тенденції змін, а потім вказати на деякі методологічні проблеми ідентичності гуманітарної безпеки, її теоретичні припущення та зв'язки з практикою. Методологія гуманітарної безпеки базується на сукупності різноманітних наукових теорій, а саме теорія політики та міжнародних відносин, теорія організації публічного управління, загальна теорія ефективної державної політики та теорія держави і права.

Гуманітарні аспекти національної безпеки визначають раніше невідомі масштаби освітньої діяльності, адже оборонне виховання молоді завжди визнавалося однією з пріоритетних цілей держави [4]. Даний напрям має дуже широкий зміст, оскільки пов'язується з патріотичним, громадянським вихованням. Гуманітарна безпека як просвітницька цінність загалом полягає в тому, щоб спрямовувати й консолідувати ті освітні зусилля, які сприяють формуванню патріотичних настроїв. Гуманітарна безпека пов'язана з системою освіти публічною владою та всією системою її здійснення, тому зазначені питання важливі як для всього суспільства, так і для окремих індивідів.

Гуманітарна безпека уособлює освітні процеси і сучасне виховання, що спрямовані на підготовку до дій у ситуаціях, що загрожують існуванню людей, нації та функціонуванню держави [2]. Гуманітарна безпека в освітній сфері є специфічною системою дидактично-виховної діяльності засобів масової інформації, молодіжних організацій та асоціацій, державних та місцевих органів влади, зосередження на формуванні системи цінностей, поширення інформації та формування навичок, важливих для забезпечення гуманітарної безпеки. Освіта для гуманітарної безпеки є частиною національної безпеки, в її детальному обсязі можна виділити громадянську, економічну, правову, оборонну, психосоціальну освіту.

Під освітою для гуманітарної безпеки необхідно розуміти загальну освітню взаємодію, спрямовану на формування культури суспільства та ставлення до політичних загроз [9]. Вихованням військової безпеки треба називати сукупність заходів, які включають виховання та оборонне виховання суспільства, спрямовані на збереження незалежності нації і держави, захист життя і людей в умовах війни та загрози війни. Важливою є освітня та виховна взаємодія, що спрямована на формування свідомості суспільства, а також поведінку в ситуаціях, що загрожують національній безпеці. Основи гуманітарної безпеки полягають у психолого-педагогічних та соціологічних концепціях, уособлюють гуманітарну безпеку як особливу цінність.

Гуманітарна безпека передбачає поширення необхідних знань та навичок у сфері протидії загрозам, усвідомлення в людей масштабу та типу потреб у складних ситуаціях, вироблення звички оптимального залучення до реалізації різноманітних проектів, ефективного усунення загроз [6]. Потреби у сфері гуманітарної безпеки передбачають зусилля для підготовки держави на всіх рівнях і в усіх сферах її організацій до постійного ефективного захисту та оборони національних інтересів та цінностей протистояти військовим і невійськовим загрозам в умовах самоствердження нації та створення сприятливих умов для нинішнього та майбутніх поколінь.

Держава, як і будь-яка складна соціальна структура, керується конкретними цілями, що визначають сутність її існування як певної спільноти людей, що займають певну територію і визнають сукупність цінностей, санкціонованих законом і соціальними нормами [3]. У демократичній державі, де громадянське суспільство може виражати індивідуальні та групові інтереси, у тому числі цілей гуманітарної безпеки, відбувається за прямої та опосередкованої участі соціуму.

Кожен із суб'єктів суспільних відносин має свою сферу інтересів, що в свою чергу зумовлює явище розбіжності та/або спільності зазначених інтересів. Сьогодні це не зовсім доцільно, як через прогрес у сфері глобалізації, так і через існування багатьох груп інтересів у внутрішньому вимірі. Зазвичай національні інтереси ставлять в ієрархічну перевагу над внутрішніми цілями, оскільки держава намагається реалізувати в першу чергу сукупність загальних і постійних цілей, для досягнення яких діє нація. Національний інтерес включає установки, форми вираження та всі дії на міжнародній і внутрішній арені, що розглядаються на даний момент як важливі для розвитку та функціонування держави, а отже спрямовані на реалізацію національних потреб і цілей [11].

Дослідники, які займаються проблемою гуманітарної безпеки з позицій науки про безпеку, ставлять людей, їхні потреби та цінності в центр уваги, вони акцентують на системному вивченні соціокультурних проблем життя людей і діяльності суспільних інституцій. При цьому слід сказати, що, перш за все, держава має захищати національні інтереси, тому що ніякі інші країни чи структури не забезпечать їй гуманітарну безпеку. До основних сфер гуманітарної безпеки належать комунікація, комунікаційний простір, інструменти, ідеї, ідеології, догми, доктрини, засоби здійснення комунікації та спілкування, почуття, переконання, відчуття [1]. Вони мають особливості в контексті створення безпеки суб'єкта, його трансформації та проектування як майбутніх бажаних станів, і таким чином визначають природу безпеки.

Внутрішня політика держави сьогодні стає настільки ж важливою, як і зовнішня як через складність політичної системи в державі, так і через появу багатьох зовнішніх гравців на гуманітарній медійній та політичній арені. У гуманітарній

безпеці суспільства та держави важливу роль відіграє пізнання громадської думки, це дозволяє отримати первинну інформацію, яку можна з великою користю використовувати для підвищення ефективності управління безпекою [5]. Однак, найчастіше в дослідженнях з кількісної та якісної оцінки національної безпеки використовуються експертні висновки, а найбільш проблемним є процес оцінки їх компетенцій.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Основними цілями гуманітарної безпеки є встановлення залежностей щодо безпечного розвитку світу, розуміння й упорядкування, а також класифікація та систематизація складних подій, процесів і явищ у сфері гуманітарної безпеки, а також розробка проектів, що дозволяють передбачати, локалізувати та усувати існуючі або можливі загрози [7]. Гуманітарна безпека має включати систему знань про загрози та організації, структури, стратегії та методи протидії цим загрозам у національному та глобальному масштабі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Акімова Л. М. Теоретичні основи державного управління розвитком національної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид.* 2015. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210>
2. Державний сектор і функції держави у період кризи / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, О. М. Кошик та ін. Київ: СПД Моляр С. В. 2009. 130 с.
3. Карпак О. М. Адаптація особистості в системі політичних відносин (теоретико-методологічний аналіз): монографія. Дніпродзержинськ: Середняк Т.К., 2012. 194 с.
4. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. *Держава та регіони. Сер.: Державне управління.* 2013. № 2. С. 71-75.
5. Коновалова І. В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2011. 19 с.
6. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіз. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода та ін. Київ: НІСД. 2015. 58 с.
7. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf
8. Куниц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций / пер. с англ. в 2т. / Общ. ред. акад. Д. М. Гвишиани. Москва: Прогресс, 2017, Т.1. 497с.
9. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика.* 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf
10. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Харків: Магістр, 2012. № 1. 205 с.
11. Парубчак І. О. Основні аспекти сучасних суспільно-політичних та управлінських відносин у системі міжнародного співробітництва. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління».* 2013. Випуск 1(8). С. 170-177.
12. Пироженко В. О. Гуманітарна складова національної безпеки: предмет дослідження та коло основних проблем. *Стратегічна панорама.* 2005. №2. С. 27-35. URL: niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2
13. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: навч. посібник. Київ, 2010. 328 с.

14. Чигур Р. Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія»*. 2015. Випуск 18. С. 96-102.

REFERENCES:

1. Akimova L. M. (2015), "*Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnya rozvytkom natsional'noyi bezpeky*" ["Theoretical Foundations of Public Administration Development of National Security"], *electron. sciences prof. edition Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok* [Public administration: improvement and development], vol. 5, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210> [Ukraine]
2. Karpyak O. M. (2012), *Adaptatsiya osobystosti v systemi politychnykh vidnosyn (teoretyko-metodolohichnyy analiz)* [Adaptation of personality in the system of political relations (theoretical and methodological analysis)], Monograph, Press Serednyak T.K., Dniprodzerzhynsk, 194 p. [Ukraine]
3. Kovalenko O. (2013), "*Derzhavne upravlinnya v protsesi sotsializatsiyi suspil'noho vidtvorennya*" ["Public administration in the process of socialization of social reproduction"], journal *Derzhava ta rehiony. Ser.: Derzhavne upravlinnya* [State and regions: Public Administration], vol. 2, pp. 71-75 [Ukraine]
4. Konovalova I. V. (2011), *Mekhanizm derzhavnoho upravlinnya rehional'nymy sotsial'nymy prohramamy v Ukrayini* [Mechanism of state management of regional social programs in Ukraine], PhD thesis: 25.00.02 "Mechanisms of public administration", press *Khark. rehion. in-t derzh. upr.*, Kharkiv, 19 p. [Ukraine]
5. Kostyuk I. (2013), "*Derzhavne upravlinnya v Ukrayini v period realizatsiyi administratyvnoyi reformy: osnovni ponyattya ta katehoriy*" [Public administration in Ukraine during the period of implementation of administrative reform: main concepts and categories], journal *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* [Public administration and local government], available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf [Ukraine]
6. Kunts G. (2017), *Upravleniye: sistemnyy i situatsionnyy analiz upravlencheskikh funktsiy* [Management: a system and situational analysis of managerial functions], per. s angl. v 2t., Obshch. red. akad. D. M. Gvishiani, Press *Progress*, Moskva, T.1. 497p. [Russia]
7. Mamonov I. (2012), *Publichne upravlinnya, derzhavne upravlinnya, sotsial'na polityka i mistseve samovryaduvannya yak skladovi sotsial'noho upravlinnya* [Public administration, public administration, social policy and local self-government as components of social management], available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf [Ukraine]
8. Melyakov A. (2012), "*Humanitarna sfera yak predmet doslidzhen' v nauksi derzhavnoho upravlinnya*" ["The humanitarian sphere as an object of research in the science of public administration"], collection of scientific works *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya* [Theory and practice of public administration], Kharkiv, vol. 1, 205 p. [Ukraine]
9. Parubchak I. O. (2013), "*Osnovni aspekty suchasnykh suspil'no-politychnykh ta upravlins'kykh vidnosyn u systemi mizhnarodnoho spivrobitnytsva*" ["The main aspects of modern socio-political and managerial relations in the system of international cooperation"], bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine *Seriya Derzhavne upravlinnya* [Series Public Administration], vol. 1(8). pp. 170-177 [Ukraine]
10. Paskhaver O. Y., Verkhovodova L. T., Koshyk A. M. et al (2009), *Derzhavnyy sektor i funktsiyi derzhavy u period kryzy* [Public sector and functions of the state during the crisis], Press *SPD Molyar S. V.*, Kyiv, 130 p. [Ukraine]
11. Pyrozhenko V. O. (2005), "*Humanitarna skladova natsional'noyi bezpeky: predmet doslidzhennya ta kolo osnovnykh problem*" ["The humanitarian component of national security: the subject of research and the range of key issues"] journal

Stratehichna panorama [Strategic panorama], vol. 2, available at: niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2 [Ukraine]

12. Reznikova O.O., Tsyukalo V.Y, Palyvoda V.O. et. al (2015), *Kontseptual'ni zasady rozvytku systemy zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrainy* [Conceptual basis of development of the system of ensuring national security of Ukraine], Analytical report, Press *MSS*, Kyiv, 58 p. [Ukraine]

13. Sytnyk H. P. (2010), *Kontseptual'ni zasady zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrainy* [Conceptual Principles for National Security of Ukraine], Tutorial, Kyiv, 328 p. [Ukraine]

14. Chyhur R. Yu. (2015), *“Fenomen hlobalizatsiyi: sotsial'no-filosofs'kyy analiz”* [“The phenomenon of globalization: socio-philosophical analysis”], scientific notes of the National University of Ostroh Academy Seriya Filosofiya [Philosophy series], vol. 18, pp. 96-102 [Ukraine]